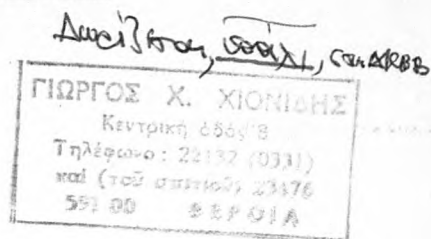

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

22/7/91

ΙΒ' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

(Μάιος 1991)

Πρακτικά

ΑΝΑΤΥΠΟ

Γιώργος Χ. Χιονίδης

Το «λανθάνον» Εορτολόγιο της μακεδονικής Βέρροιας,
που εξέδωσε, τον 18ο αιώνα, ο Θεοδόσιος Κουτούνιος
και οι προσπάθειες για την ανεύρεση αντιτύπου του

ΔΩΡΕΑ

Γιώργου Χ. Χιονίδη

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθμός εισαγωγής 71423

Ημερίνα εισαγωγής 8-4-95

Ταξινομικός αριθμός 263.9 Τ12Β

GRVER 01199

ΠΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

✓

Γιώργου Χ. Χιονίδη

Το «λανθάνον» Εορτολόγιο της μακεδονικής Βέροιας,
που εξέδωσε, τον 18ο αιώνα, ο Θεοδόσιος Κουτούνιος
και οι προσπάθειες για την ανεύρεση αντιτύπου του

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

1. Πριν τριάντα χρόνια, περίπου, αποδελτίωσα το σώμα της εβδομαδιαίας εφημερίδας «Βέροια», το οποίο εντόπισα στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Αθήνας. Αναφέρομαι στην πρώτη εφημερίδα, που έφερε αυτό το όνομα και εκδιδόταν, από το 1925, στην ομώνυμη πόλη της Μακεδονίας. Διευκρινίζω τούτο, γιατί εφημερίδα με την ίδια ονομασία κυκλοφορεί και πάλι, από το έτος 1972 και μέχρι σήμερα.

Βρήκα, λοιπόν, δημοσιευμένα στα φύλλα αυτής της εφημερίδας, μερικά, ποικίλα, κείμενα, τα οποία είναι αρκετά αξιόλογα. Όμως, το πιο σημαντικό δημοσίευσμά της ήταν το κείμενο ομιλίας του, τότε, μητροπολίτη της Βέροιας-Νάουσας Σωφρονίου Σταμούλη, που είχε τον τίτλο: «Βεροιακός». Δημοσιεύτηκε σε συνέχειες, από το φύλλο 78, της 30.1.1927, μέχρι και το φύλλο 86, της 3.4.1927. Στη διάλεξή του αυτή ο (ο λόγιος όσο και ιδιόρρυθμος) ιεράρχης (ύστερα Ελευθερουπόλεως) έκαμε αναφορά στην ιστορία της Βέροιας, στην ευρύτερη έννοια της λέξεως.

Και μέχρι εδώ το γεγονός τούτο δεν παρουσιάζει ειδικό και εξαιρετικό ενδιαφέρον, πέραν του δεδομένου ότι ο μητροπολίτης αυτός ήταν καλά καταρτισμένος, διέθετε μεγάλη βιβλιοθήκη και διακρινόταν για το ρηξικέλευθο των απόψεών του, λέγεται δε ότι ήταν και βεροιώτικης καταγωγής (από τη μεριά των γονέων) και, συνεπώς, το κείμενό του είναι αξιοσημείωτο, λόγω και του ευνόητου ενδιαφέροντός του για τη Βέροια. Όμως, στο τελευταίο μέρος της ομιλίας του, που δημοσιεύτηκε στο 86 φύλλο, της 3.4.1927, αναγράφονται και τα εξής: «4. Θεοδόσιος Κωπτούνιος, ιατρός κατά την ΙΗ΄ έκα-τονταετηρίδα, έκδους «έορτολόγιον διὰ τὴν Βέροϊαν τῆς Μακεδονίας», ἐσχάτως ἀποκαλυφθὲν ὑπὸ τοῦ Μ.Ι. Γεδεών».

Για τον Θεοδόσιο Κωπτούνιο (ή Κουτούνιο, όπως υπογράφεται και στο εορτολόγιό του) είχαμε ήδη λίγες πληροφορίες, απ' όσα γράφτηκαν, για την οικογένειά του γενικά, όπως και γι' αυτόν, κυρίως εξαιτίας του βιβλίου: «Συλλογιστικά κεφάλαια τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ», τα οποία αντέγραψε ο Θεοδόσιος από τη Βιβλιοθήκη της Βενετίας και τυπώθηκαν (μαζί με το σύγγραμμα κατά ακινδυνιστών) στη Βιέννη, το 1784, με πρόλογο του Γεωργίου Βεντότη, σε βιβλίο που αριθμούσε 117 σελίδες, 12 σχήματος.

Άρχισα, λοιπόν, την εναγώνια προσπάθεια να εντοπίσω αντίτυπο

του (άγνωστου απ' άλλη πηγή) τοπικού εορτολογίου της Βέροιας, στέλνοντας επιστολές σε ειδικούς ερευνητές, Έλληνες και ξένους, στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό, αλλά οι προσπάθειες όλων δεν καρποφόρησαν.

Εξάλλου, επιστολή μου προς την κόρη του Μ. Γεδεών, έμεινε αναπάντητη, αν και μεσολάβησαν και αρκετοί και αξιόλογοι, καλοί φίλοι.

2 Έτσι, το ερώτημα έμενε αναπάντητο. Ευτυχώς, πληροφορήθηκα ότι ο γνωστός και εγκρατής μελετητής του Νέου Ελληνισμού κ. Χρήστος Γ. Παρινέλης (ύστερα καθηγητής της ιστορίας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης) ετοίμαζε αναλυτική αναγραφή των δημοσιευμάτων (την εργογραφία) του Μανουήλ Γεδεών. Στην προθυμία και στην κοινά παραδεκτή εξυπηρετικότητά του οφείλω την κάποια πρόοδο της έρευνάς μου. Πραγματικά, στον 19 τόμο (του 1969), σελ. 5-115, της «Επετηρίδας του Μεσαιωνικού Αρχείου», του «Κέντρου Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού» (του οποίου υπήρξε συντάκτης, για πολλά χρόνια) δημοσιεύτηκε η σχετική μελέτη του, η οποία ανατυπώθηκε ύστερα (το 1974) και σε ιδιαίτερο βιβλίο (111 μεγάλων σελίδων).

Από τη μελέτη, όμως, των τίτλων και των 748 δημοσιευμάτων του Μανουήλ Γεδεών δεν κατορθώθηκε ο εντοπισμός της εργασίας του, η οποία αφορούσε στο αναζητούμενο τοπικό εορτολόγιο της Βέροιας, γιατί δεν υπάρχει μελέτημά του με σχετικό τίτλο. Έτσι, κατάληξα στα δημοσιεύματα εκείνα, τα οποία πιθανό να είχαν κάποια σχέση με το θέμα-λήμμα «εορτολόγιον».

Το 661^ο δημοσίευσά του, με τίτλο: «Τοπικά εορτολόγια», θεωρήθηκε το πιο... «ύποπτο». Είχε δημοσιευθεί στο «Χριστινικόν Ημερολόγιον» (έτος, Γ' τόμος τρίτος, 1927, στις σελίδες 209-215).

Αυτά συνέβαιναν την 6 Απριλίου του 1972 (Μ. Πέμπτη). Νά, όμως, που ο τόμος αυτός έλειπε από την Εθνική Βιβλιοθήκη!! Η προσπάθεια ανευρέσεώς του συνεχίστηκε στα παλιοβιβλιοπωλεία της Αθήνας. Τελικά, βρέθηκε στο κατάστημα του γνωστού εκδότη της (οδού Ιπποκράτους) κ. Δ. Παπαδήμα. Υπήρχε ολόκληρη η σειρά του και-όπως ήταν φυσικό-δεν πουλούσε τον τόμο τούτον και έτσι απόκτησα την πολυπόθητη φωτοτυπία, μετά πολλά τρεχάματα (γιατί ήταν Μεγάλη Εβδομάδα, πολλά καταστήματα ήσαν κλειστά και, πριν 20 χρόνια, δεν υπήρχαν τόσο πολλά μηχανήματα φωτοτυπιών).

3 Στο προαναφερόμενο μελέτημά του ο Μανουήλ Γεδεών έγραφε (σελ. 212), ότι το αντίτυπο του τοπικού εορτολογίου «... κατέστησέ μοι

γνωστὸν ὁ φιλιταὸς διδάσκαλος τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς κ. Κωνσταντῖνος Ἀλεξάνδρου Ψάκου».

Ἔτσι, ἄρχισε νέα προσπάθεια, πρὸς τὴν κατεύθυνση πια τῶν κληρονόμων τῆς μεγάλης βιβλιοθήκης τοῦ Κ. Α. Ψάκου. Μετὰ πολλὰ καὶ ἐναγώνια τηλεφωνήματα, ἐντοπίστηκε ἡ υπέρβουρη γυναίκα τοῦ, ποὺ ζοῦσε στὴ Νέα Σμύρνη, κοντὰ στὴν οἰκογένεια ἀνεψιάς τῆς. Ὅμως, ἡ ἐπιτόπια ἐπίσκεψη ἦταν ἀκαρπυ, γιατί πλανιόταν ἓνα μυστήριον, με ἀνάμειξη, ἀκόμα, καὶ τοῦ Πανάγιου Τάφου κ.τ.λ.

Καὶ, ἴσως, νὰ διερωτηθεῖ κανένας, διατί δὲν προσέφυγα στὶς γνώστες βιβλιογραφίες ἢ βιβλιοθήκες, ἀφοῦ ἦταν γνωστός πια ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου. Ὅμως, δὲν ἦταν οὔτε εἶναι (καὶ μέχρι σήμερα) γνωστός ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐκδόσεώς τοῦ, ἀλλὰ οὔτε τὸ τυπογραφεῖο, στὸ ὁποῖο ἐκδόθηκε. Τέλος, δὲν καταλογογραφεῖται ἡ ἐκδοσὴ τούτῃ (τοῦ τοπικοῦ εορτολογίου τῆς Βέροιας), στὶς γνωστές βιβλιογραφικὲς ἐκδόσεις καὶ στὶς ἐιδικὲς μελέτες.

4. Ο Γεδεὼν γράφει (σελ. 212-213):

«Τίτλον ἔχει τὸ Βιβλιάριον μακρότατον, ἀναπληροῦντα καὶ τὸν πρόλογον αὐτοῦ, ἐκτεινόμενον εἰς 21 στίχους, ἔχοντα δ' οὕτως: «**Ἑορτολόγιον/ διὰ τὴν Βεῤῥοϊαν/ τῆς Μακεδονίας**»./ Ἑορτολόγιον παντότεινον περιέχον τὰς πλέον ἐπισήμους ἐορτὰς ὅλου τοῦ χρόνου ἐξόχως,/ καὶ κάποιαις, ὅπου κατὰ τόπους ἐορτάζον/ται, ἤγουν ὅποιον Ἀγίου, εἶναι Ἑκκλησία/ εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον πρέπει νὰ ἐορτάζη/ται ἐκεῖνος ὁ Ἅγιος, διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ/ ἐση-μείωσα ὅσαι τοιαῦται ἐορτάζονται εἰς Βεῤῥοϊαν, καὶ ἄλλου δὲν ἐορτάζονται μὲ τό/ νὰ μὴν ἔχουν τὰς Ἑκκλησίας τῶν, καὶ ἡμεῖς/ ταῖς ἐορτάζομεν μὲ τὸ νὰ ἔχωμεν τὰς Ἑκκλησίας τῶν, καθὼς καὶ ἄλλου ἐορτάζουν,/ μερικαῖς, καὶ ἡμεῖς δὲν ταῖς ἐορτάζομεν/ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχομεν τὰς Ἑκκλησίας τῶν, εἶναι σημειωμέναις ἀκόμη καὶ ὅσαι ἀπαν/ταχοῦ ἐορτάζονται.

Καταστρωθέν καὶ ἐκδοθὲν διακόπου καὶ δα/πάνΟΙς παρὰ τοῦ ἐκ Βεῤῥοῖας Θεοδοσίου / ἱατροῦ τοῦ καὶ Κουτουνίου».

Καὶ συνεχίζει ὁ Γεδεὼν, γράφοντας γιὰ τὸ βιβλιάρκι τούτο:

«Θεοδόσιος ἱατρός ὁ Κουτούνιος ὁμολογεῖ ἑαυτὸν ἐργάτην τοῦ διδακτικοῦ τούτου, δι' ἐμὲ τοῦλάχιστον, βιβλίου, σελίδας 29 εἰς σχῆμα 16ου ἀριθμοῦντος. Στερεῖται, δυστυχῶς, σημειώσεως ἔτους τε καὶ τόπου ἐκδόσεως ἀλλὰ τὰ ψηφία δεικνύουσι τυπογραφεῖον Νικολάου Γλυκῦ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων φρονῶ ὅτι ἐξετυπώθη πρὸ τοῦ ἔτους 1800, ἴσως δὲ καὶ πρὸ τοῦ 1790». Καὶ κατόπιν ψέγει τοὺς συγγραφεῖς πολλῶν Νεοελληνικῶν

Φιλολογιών, γιατί παραλείπουν να αναφέρουν τον Θεοδόσιο, αν και δεν ήταν άγνωστο το γεγονός ότι (ο Θεοδόσιος Κουτούνιος) είχε φροντίσει να εκδοθεί ήδη (και) το βιβλίο του Μάρκου Ευγενικού, στο οποίο προαναφερθήκαμε. Τέλος, πιθανολογεί (σελ. 214), ότι το Εορτολόγιο εκτυπώθηκε ανάμεσα στα χρόνια 1784-1790, μέχρι το 1795, αν ζούσε, ακόμα, ο Κουτούνιος.

Κατόπιν περιγράφει το βιβλιαράκι, δίνοντας (με κάποια φειδώ αρκετές αλλά όχι όλες τις) πληροφορίες για το συναρπαστικό περιεχόμενό του (σελ. 214-215), που είναι (παρά ταύτα) εξαιρετικά ενδιαφέρουσες, από κάθε άποψη, ακόμη δε και από γλωσσολογική, διότι ο Κουτούνιος έγραψε στο τοπικό (βεροιώτικο) ιδίωμα («τοπαλαλιά»), της εποχής του:

«Τὸ τοπικὸν ἐν τύποις «Ἑορτολόγιον διὰ τὴν Βεῤῥοίαν τῆς Μακεδονίας» ἄρχεται ἀπὸ τοῦ μαρτίου μηνός, ἢ 4 σελίδος, καὶ λήγει εἰς 27 σελίδα ἢ Φεβρουαρίου 29 «στόν Βίσεκτον», δύο σελίδων ἔτι(28,29) περιουσιῶν προσευχὰς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν, εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ εἰς τὸν φύλακα τῆς τοῦ ἀνθρώπου ζωῆς Ἁγγελον». Ἄρα τὸ Ἑορτολόγιον κατέχει τὰς σελίδας 4-27, δηλ. δύο δι' ἑκάστον μῆνα δυστυχῶς ὁ μάρπιος ἔχει δύο μόνον ἑορτὰς σημειουμένας, ὁ δὲ ὁκτώβριος τέσσαρες, καὶ κατὰ ταύτας ἑωρτάζοντο μόνον οἱ 40 μάρτυρες καὶ ὁ Εὐαγγελισμὸς-ὁ Λουκᾶς εὐαγγελιστής, ἡ ἁγία Ματρώνη, ὁ ἅγιος Δημήτριος, καὶ ὁ ἅγιος Νέστωρ, τῶν λοιπῶν ἁγίων ἀδοξο-λογήτων μενόντων.

Μεταξὺ τῶν παραδόξως προσβαλλουσῶν τὴν ἀκοὴν ἑορτῶν τῶν βεῤῥοιῶν ἀριθμῶ μνήμην «τῆς Γοργοπήκο» καὶ τῆς «Ἀγίας Φωτίδας» =16 καὶ 20 αὐγούστου- «τῆς ἁγίας εἰ ἔρουσαλήμ» (γραπτὸν διὰ χειρὸς προστεθὲν εἰς τὴν 4 Σεπτεμβρίου), -«τοῦ ἀντιφωνητῆ = 26 Δεκεμβρίου, καθ' ἣν ἡμέραν αἱ ἀρχαιότεραι Ἐκκλησίαι ἐπανηγύριζον τὰ ἐπιλόγια τῆς Θεοτόκου. Ἴσως δὲ παράδοξος καὶ ἡ μνεῖα «Ὅταν φωτίζουν οἱ Παπᾶδες» = 5 Ἰανουαρίου, ἀντὶ νὰ σημειωθῇ ἡ παραμονὴ τῶν Θεοφανείων, ἀφοῦ καὶ αἱ λέξεις αὗται ἦσαν καὶ τότε συνήθεις εἰς τὴν ἀκοὴν τοῦ χριστιανοῦ καὶ πάντοτε καταληπταί».

5. Η ανακάλυψη του εορτολογίου της Βέροιας προκάλεσε το ενδιαφέρον και τη δικαιολογημένη χαρά του χαλκέντερου ερευνητή (Μ. Γεδεών), διότι ήταν το πρώτο κείμενο, που βρέθηκε, με το οποίο επιβεβαιώθηκε (όπως έγραψε, στις σελίδες 209-211) η προηγούμενη άποψη-υπόθεσή του, που είχε υποστηρίξει τούτος, από το 1896, σε ομιλία του, στον «Ελληνικό Φιλολογικό Σύλλογο της Κωνσταντινουπόλεως», σύμφωνα με την οποία ο Συναξαριστής, που χρησιμοποιούν οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί,

είναι συλλογή των θρησκευτικών πανηγύρεων, οι οποίες λάβαιναν χώρα στην Κωνσταντινούπολη ανέκαθεν, σε συνδυασμό με τον χρησιμοποιούμενο Συναξαριστή στη μονή του Στουδίου της ίδιας πόλεως. Στη συνέχεια, στον πρόλογο του βιβλίου του «Βυζαντινόν Εορτολόγιον» (Κωνσταντινούπολις, 1899, με 320, δίστηλες, σελίδες), είχε διευκρινήσει, ο Γεδεών, ότι η γνώμη του αυτή δεν σημαίνει, ότι δεν δέχεται, πως υπήρχαν, παράλληλα ισχύοντα, και ιδιαίτερα εορτολόγια, της καθεμιάς μονής ή περιοχής, προκειμένου να τιμάται η μνήμη τοπικών θρησκευτικών γεγονότων, όπως και οσίων και μαρτύρων, οπότε χρησιμοποιούνταν και ειδικά τυπικά τελετών αλλά και ευκολόγια, χωρίς το δεδομένο τούτο να ανατρέπει την αρχική του άποψη για τη γενική χρήση των δύο Συναξαριστών της Κωνσταντινουπόλεως.

Για την ταυτόχρονη χρήση των τοπικών εορτολογίων επικαλέστηκε (ο Μ. Γεδεών) τη σχετική και σύμφωνη γνώμη δύο Οικουμενικών Πατριαρχών, δηλαδή των ευσεβών και πολυμαθέστατων (όπως έγραψε) Γρηγορίου ΣΤ' και Κωνσταντίου Α', που τη διατύπωσαν το 1837 (οπότε ο τελευταίος «σχό-λαζε»), δίνοντας και την πληροφορία, ότι τούτο ήταν «ἀρχαῖον» καθεστώς, που ίσχυε τουλάχιστο από 100 χρόνια και πως η συνήθεια αυτή είχε την αρχή της σε πολύ παλιότερο καιρό.

6. Μετά από όλα αυτά θα πρέπει να σημειώσω ότι, τελικά, δεν εντοπίστηκε (μέχρι σήμερα) το αντίτυπο των Γεδεών-Ψάχου ή κάποιο άλλο, παρόμοιο, αυτού του βιβλιάριου, των 29 σελίδων, το οποίο δεν βρέθηκε, αν και πέρασαν ισόποσα χρόνια έρευνας (παντού και απ' όλους, σχεδόν, τους ειδήμονες, στις γνώσεις των οποίων προσέφυγα).

Φαίνεται δε ότι η τύχη του συγκεκριμένου αντιτύπου του συμπορεύεται με τις περιπέτειες της γνωστής συλλογής χειρογράφων της βυζαντινής μουσικής και εντύπων της βιβλιοθήκης του Κ. Ψάχου, για την οποία τόσος θόρυβος έγινε και γίνεται (και) τελευταία (όπως αποτυπώνεται σε δημοσιεύματα του τύπου της Αθήνας αλλά και της Θεσσαλονίκης), με την ευκαιρία της προαναγγελθείσας, τελικά, για τη 17 Μαΐου 1991, και ύστερα ματαιωθείσας (όπως γράφτηκε), δημοπρασία της, από τον οίκο της Αθήνας του Κ. Σπανού, με τιμή εκκινήσεως τα 300-600 εκατομμύρια δραχμές. Από τις εφημερίδες πληροφορηθήκαμε ότι ενδιαφέρθηκαν για την απόκτησή της πολλά πνευματικά ιδρύματα (όπως είναι η Ακαδημία Αθηνών, τα Πανεπιστήμια των Αθηνών και της Θεσσαλονίκης, η Τράπεζα Πίστεως, το Υπουργείο Πολιτισμού και το Πατριαρχικό Ίδρυμα Πατερικών Μελετών). Μετά πολλές διαβουλεύσεις, αποσύρθηκαν τα χειρόγραφα

και τα έντυπα και πωλήθηκαν (χωρίς πλειστηριασμό) στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας (για 310 εκατομμύρια δραχμές), γεγονός που προκάλεσε τη διαμαρτυρία (!!) των τεταρτοετών φοιτητών του Πολιτικού Τμήματος της Σχολής ΝΟΠΕ, γιατί διατέθηκε το ποσό τούτο και δεν χρησιμοποιήθηκε για άλλες, πιο πρακτικές, ανάγκες του...

Επανελημμένες προσπάθειές μου να αποκτήσω τον (αναλυτικό) κατάλογο των εντύπων της, για να διαπιστώσω αν σε τούτα συμπεριλαμβάνεται (και) το τοπικό εορτολόγιο της Βέροιας (το βιβλιαράκι «φάντασμα», όπως αναγκάζομαι να το αποκαλέσω), δεν καρποφόρησαν. Ας ελπίζουμε ότι θα λήξει κάποτε και η (καινούργια) δικαστική περιπέτεια της συλλογής (που άρχισε, τελευταία, με την κατάθεση αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων του Πανάγιου Τάφου), ώστε να είναι δυνατή, επί τέλους, η προσπέλαση σε τούτη.

Η μέχρι τώρα σχετική (για το εορτολόγιο) αλληλογραφία μου, με τους επαΐοντες ερευνητές, είναι πλούσια. Αποσπάσματα των σπουδαιότερων απόψεών τους, δημοσιεύονται στον τιμητικό τόμο για τον μητροπολίτη των Σερβίων και της Κοζάνης κ. Διονύσιο Ψαριανό, ο οποίος θα κυκλοφορήσει (με τη φροντίδα Επιτροπής τριών μητροπολιτών και τριών καθηγητών της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και με επιμέλεια του, εξ αυτών, Γρ.Θ. Στάθη), εντός του 1991, και όπου (στον 2ο τόμο) συμπεριλαμβάνεται σχετική μελέτη μου (που έγραψα τον Δεκέμβριο του 1988), στην οποία καταχωρίζεται και σχετική βιβλιογραφία.

Ίσως, λοιπόν, βρεθεί, σύντομα το αντίτυπο των Κ. Ψάκου-Μ. Γεδεών, ίσως δε και κάποιο άλλο, μετά, μάλιστα, τη δημοσίευση των δύο, τούτων, μελετών μου, όπως και ύστερα από την καταχώριση (κατόπιν αλληλογραφίας μας) σχετικού λήμματος στον 2ο τόμο της γνωστής «Ελληνικής Βιβλιογραφίας», των ετών 1466-1800, του Θωμά Ι. Παπαδόπουλου, που εκδόθηκε στη σειρά των «Πραγματειών» της Ακαδημίας των Αθηνών (ως 48ος τόμος, Αθήναι 1986).

Είθε, η επιμονή-εμμονή-υπομονή και το μεράκι να βρουν σύμμαχο και την τύχη (που πάντα χρειάζεται και σε παρόμοιες περιπτώσεις), γιατί τρεις δεκαετίες προσπάθειας (και δη πολλών ερευνητών) είναι αρκετές, οπωσδήποτε, και πολύς - μακρύς χρόνος, μάλιστα δε για τόσο μικρό (το "δέμας"), έστω και εξαιρετικά ενδιαφέρον, βιβλίο...

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Τ

26

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας